

प्रस्तावना :

महाभारत आणि रामायण ही दोन अर्ष महाकाव्ये आहेत. या महाकाव्यांमधून अनेक पुराणकथा ग्रथित झालेल्या आहेत. त्यापैकी महाभारत हे बहुनायकी, बहुपेढी महाकाव्य आहे. त्यातील सर्व कथा परस्परांशी संबंधित असल्यासारख्या वाटतात. त्यामधून व्यासांनी बराचमोठा जीवनाचा आवाका मांडला आहे. महाभारत हा आजपर्यंत अबाल वृद्धांच्या कौतुकाचा, विस्मयाचा, जिज्ञासेचा, आणि भक्तीचाही विषय राहिला आहे. पिढ्यानपिढ्या हिंदू मनावर अनेक पदरी संस्कार करणारा, जात, वर्ण यांच्या अभेद्य भिंतींना खिंडारे पाडून भारतीय लोकमनावर प्रभाव टाकणारा असा हा अद्भुत ग्रंथ लिखित आणि मौखिक परंपरातून भारतीय माणसांच्या रक्तकणांना स्पर्श करणारा ठरला आहे. या महाग्रंथाने मौखिक वाङ्मयालाही अनेक पातळ्यांवर आम्हाने दिली आहेत. तसेच वैचारिक साहित्याला विषय पुरविले आहेत.

महाभारत हा ग्रंथ सुमारे एकलक्ष अनुष्टुप श्लोकांचा आहे असे संबोधले जाते. आणि त्याचा कर्ता कोणी एक नसावा याबाबत मात्र अभ्यासकांचे एकमत झालेले आहे. मूळ महाभारत कथेचा कर्ता कृष्णद्वैपायन व्यास हा आहे. या कथेचा 'जय', 'भारत', आणि 'महाभारत' अशा टप्प्यात विस्तार झालेला आहे. त्याचे अनुक्रमे 'व्यास' 'वैशंपायन' आणि 'सौती' असे तीन कर्ते मानले जातात. अशा या महाभारत कथेने आपला साहित्यावरील प्रभाव प्राचीन काळापासून ते आजवर उमटवलेला आहे. 'ज्ञानेश्वर' आणि 'मुक्तेश्वर' यांच्यापासून ते 'मोरापंतापर्यंत', तसेच 'ययाती' पासून ते 'धर्मयुद्ध' या कादंबरीपर्यंत वेगवेगळी आशयसूत्रे समोर ठेवून मराठीमध्ये महाभारत कथेवर विपुल लेखन झाले आहे.

नाटक, काव्य, कादंबरी, ललितगद्य या सर्वच वाङ्मयरूपांना महाभारताने सर्जक प्रेरणा दिल्या आहेत. आजही प्रतिभासंपन्न लेखकांपासून ते सर्वसामान्य वाचकांपर्यंत प्रत्येक स्तरावरील जनमानसाला या महाकाव्याने आणि या महाकाव्यातील व्यक्तींनी प्रचंड मोहिनी घातलेली आहे. महाभारतावर भक्तिभावापासून ते आधुनिक समाजशास्त्रीय, मानववंशशास्त्रीय कसोट्यापर्यंतच्या अनेक दृष्टिकोनातून महाभारतावर वैचारिक, सैद्धांतिक आणि ललित लेखन झाले आहे / होत आहे.

महाभारत काव्याने अवघ्या भारताला शतकानुशतके वेड लावले आहे. अनेक लेखकांनी

आपापल्या परीने महाभारताचा अर्थ लावण्याचा, त्या कथेचे गूढ उकलण्याचा प्रयत्न केला आहे. परंतु महाभारताच्या मूळ संकल्पनेला जराही धक्का न लावता त्याच्या आजूबाजूला साहित्याचे अनेक बंध विणले गेले आहेत. मराठी साहित्यामध्ये आजवर आनंद साधले, दुर्गा भागवत, दाजी पाणशीकर यासारख्या प्रभूतीनी महाभारताकडे वेगवेगळ्या दृष्टिने पाहिले आहे. प्राचीन काळापासून जनमानसात रूजलेले महाभारत हे महामिथकच आहे. विशेषकरून 'रामायण', 'महाभारत' या साहित्याकृतीवर मिथकांचे प्राबल्य मोठ्या प्रमाणात असलेले जाणवते. मराठी साहित्यातील बहुतांशी कलाकृतीवर मिथकांचे अधिपत्य असलेले पहावयास मिळते.

महाभारताची कीर्ती भारतामध्ये आणि भारताबाहेर चारी दिशांनी पसरलेली आहे. कालप्रवाहामध्ये व्यासांच्या महाभारतकथेला नवनव्या कथा येऊन चिकटलेल्या आहेत. या कथेत अनेक चमत्कार रहस्य पहावयास मिळतात. आणि समाजमनामध्ये त्याच्याविषयी अनादर निर्माण होऊ नये म्हणून त्यावर चमत्कृतीची पुटे चढवलेली दिसून येतात. दैवी, शाप, वर, कल्पितपणा यामध्ये महाभारतकथा अडकलेली दिसते. ही जनमानसाने चढवलेली पुटे, बाजूला सारण्याचा एक मनस्वी प्रयत्न कन्नड साहित्यातील एस. एल. भैरप्पा या नामवंत लेखकाने आपल्या 'पर्व' या कादंबरीत केला आहे.

महाभारताची मानवीबाजू उलगडण्याचा त्यातील सत्य स्पष्ट करण्याचा प्रयत्न केला आहे. महाभारतातील व्यक्तींबद्दल आकर्षण निर्माण व्हावे, अशा तोलामोलाच्या व्यक्तिरेखा व्यासांनी उभ्या केल्या आहेत. व्यासांच्या या व्यक्तिरेखांतून मानवाचे प्रत्ययकारी दर्शन होते. तशाच प्रकारे 'पर्व' कादंबरीमध्ये एस. एल. भैरप्पा यांनी व्यक्तिरेखा चित्रित केल्या आहेत. कल्पिताला फाटा देऊन साकारलेली कादंबरी म्हणून 'पर्व' ला ओळखले जाते. तत्कालीन सत्य उलगडण्याच्या प्रयत्नातून कादंबरी आकाराला आली आहे असे वाटते. अशी ही मराठी साहित्यामध्ये आणि कन्नड साहित्यामध्ये आगळी - वेगळी ठरलेली कादंबरी म्हणून ओळखली जाते. ही कादंबरी कन्नड साहित्यामधून मराठी वाचकांपर्यंत पोहचविण्याचा महत्त्वाचा प्रयत्न उमा कुलकर्णी यांनी केला आहे.

प्रस्तुत लघुप्रबंधामध्ये अनुवादाचा अभ्यास, मिथक संकल्पना आणि 'पर्व' कादंबरीने लावलेला मिथकांचा नवा अन्वयार्थ या घटकांचा विचार केला जाणार आहे.